

UOT 101.1

Ümumi fəlsəfi problemlər**YADDAŞ HAQQINDA ORTA ƏSR VƏ İNTİBAH DÖVRÜ KONSEPSİYALARI****Y.M.Rəsulova**

(Azərbaycan MEA-nın akademiki N.M.Vəlixanlı tərəfindən təqdim edilmişdir)

Məqalədə Orta əsrlər və İntibah dövrü yaddaş konsepsiyalarının xüsusiyyətləri təhlil edilir. Bu dövrlərdə formalaşan yaddaş konsepsiyalarının daxili əlaqələrinin əsas xarakterik xüsusiyyətləri meydana çıxır. R.Lulli, C.Bruno, C.Kamillonun göstərilən məsələyə münasibətləri aspektində tarixin bu dövrlərində yaddaş məharətinin başlıca xarakterik və fərqli cəhətləri göstərilir. Şərh olunan düşüncələr işığında yeni dövrün fəlsəfi sisteminin formalaşmasında yaddaş nəzəriyyəsinin təsiri izlənilir.

Açar sözlər: yaddaş, yaddaş sənəti, Kamillo teatrı, hermetizm, lullizm, yaddaş mədəniyyəti, yaradıcı düşüncə

İntibah dövrü Qədim Yunan yaddaş mədəniyyətinə (daha çox Platonun ideyalarına) yeni məna çalarları verdi. Yaddaş məharəti ancaq yadda qalan obrazların yenidən qurulması vasitəsi üsulu kimi deyil, həm də təbiəti öyrənən elmi yanaşma kimi də öz əksini tapdı. Baxılan problem aspektində həmin dövr üçün xarakterik olan xüsusiyyətlərdən biri də müxtəlif yaddaş məharəti sistemlərinin mövcud olması idi. Onlar özünəməxsus qaydada kodlaşdırılmış ensiklopedik sistemlərdir. Bu sistemlər lakonik rəmzi formada hazırlanmışlar. Həmin bilik sistemləri insan və kainat haqqında müxtəlif informasiyaları ehtiva edirdilər. Maraqlıdır ki, o dövrün yaddaş məharətinə aid olan bu kimi sistemləri məzmunca tamamlanmış və bu mənada qapalı xarakterli bilik sistemi qismində xarakterizə etmək olar. Bununla yanaşı, nəzərə almaq lazımdır ki, İntibah dövründə yaddaşın fəlsəfi dərki Orta əsrlərdə mövcud olan ideyalardan xeyli dərəcədə asılı idi. Hər iki aspektdə C.Kamillonun yaddaş nəzəriyyəsi və yaddaş teatrını təhlil etmək maraqlıdır. C.Kamillonun həmin problemlə bağlı ideyaları Qərb fəlsəfi, tarixi və elmi ədəbiyyatında tədqiq edilib [bax: məs., 1]. O, həyatının böyük bir hissəsini teatr və teatr yaddaş məharətinin yaranmasına həsr etmişdir [2]. Lakin bu işi o, sona çatdırı bilməmişdir.

İtalyan mütəfəkkir, yaddaşı yunan ənə-

nəsinə uyğun olaraq obrazlı təfəkkür vasitəsi ilə izah edirdi. "Kamillonun Yaddaş teatrı" anlayışı bu cür yanaşmadan qaynaqlanır [1]. Belə görünür ki, artıq İntibah dövründə yaddaşın fəlsəfi və tarixi dərki daha mürəkkəb mexanizmə əsaslanırdı. Çünki C.Kamillonun təsəvvürləri ilə Qədim Yunanıstanda mövcud olan analogi təsəvvürlər struktur tərkibinə görə fərqlənirlər. Aristotel və Platon fəlsəfəsində də yaddaş obrazlarla sıx bağlı öyrənilir. Lakin C.Kamillo xüsusi məntiqi situasiya yaradır ki, onun vasitəsi ilə yaddaş anlayışını daha mürəkkəb məzmununda təqdim etmək mümkün olur. Həmin özəlliyi onun "Yaddaş Teatrı"nın quruluşunda görmək olar. C.Kamillonun "möhtəşəm teatrı" əslində iki nəfərin çətinliklə yerləşə biləcəyi taxtadan quraşdırılmış kiçik bir tikili imiş. Bu barədə onun müasirləri yazıblar. Lakin C.Kamillo məkan olaraq kiçik olan tikiliyə teatr olaraq elə məzmun və məna vermişdi ki, özündə "dünya müdrikliyini" ifadə edirdi. Teatrın yeganə tamaşaçısı səhnənin ortasında dayanır. "...Ancaq ona dünya quruluşunu seyr edən yaradıcının yerindən dayanmaq etibar edilmişdi" [2]. O, bu duruşu ilə həm də teatrın mənasının təcəssümü idi. Onun baxışları teatrın müxtəlif guşələrində yerləşdirilmiş obrazlara yönəlmişdir. Həmin obrazlar yaddaş sistemini əks etdirirdi. Daha doğrusu, C.Kamillonun təqdimatında yadda saxlamaq

məharəti ilə obrazlı təfəkkür arasındakı əlaqə özünəməxsus məkan-zaman kontekstində ifadəsini tapmışdı. Bununla yanaşı, o, yaddaş məharəti sisteminə bütövlükdə dünyanı seyr edə bilən subyekt – yaradıcı obrazını daxil edib. Bununla da C.Kamillonun sistemində bütün Kosmosu yaddaşda saxlaya bilən universal intellektin mövcudluğu qəbul edilir. Həmin ideyanın Orta əsr ilahiyatçı təfəkküründən qaynaqlandığını demək olar. Eyni zamanda, onun yaddaş haqqındakı fikirləri kabbalizm və Platon fəlsəfəsi ilə sıx bağlıdır. Bu aspektdə F.Yeyts yazır: “İlahi dünyanın Sfirotu kimi burada onlar Platonun ideyası ilə eyniləşdirilir. Kamillo özünün yaddaş sistemini birinci səbəb – Sfirot, İdeyalar; onlar yaddaşda “əbədi yerlər” üçün nəzərdə tutulub [1, s.177]. Bunu C.Kamillo da daxil olmaqla İntibah dövrünün yaddaş məharəti sistemi ilə Orta əsrlərdə həmin problem üzrə əsas rol oynayan uyğun sistemlərlə əlaqəsinin ümumi mahiyyətinə nəzər saldıqda görmək mümkündür. Biz aşağıda həmin aspektdə təhlillərimizi aparacağıq.

İndi onu vurğulayaq ki, struktur aspektində teatr özündə 7 səviyyəni və yaxud 7 pilləni əks etdirirdi. Onlar 7 planetə uyğun olaraq 7 sektora bölünürdü. Teatr C.Kamillonun zəruri hesab etdiyi anlayışların rəmzləri ilə doldurulmuşdu. Tədqiqatçıların araşdırmaları göstərir ki, burada nəzəri təfəkkürlə obrazlı ifadənin özünəməxsus sintezi mövcuddur. Hər planet C.Kamillonun teatrında konkret rəmzi əks etdirir, onların yaddaş məsələsində öz funksiyaları vardır [bax: məs.,2]. Deyək ki, C.Kamillonun teatrında Ay birinci sırada yer alıb. Tədqiqatçılar bunu “əbədi varlıq”, “xaos”, “ilkin materiya” və s. kimi anlayışlarla xarakterizə edirlər [bax: 1 və 2]. Digər planetlərin də həmin sistemdə rəmzi mənası eyni məntiqə əsaslanır. Nəticədə İntibah dövrü üçün ciddi əhəmiyyəti olan yaddaş məharəti sistemi alınır. Burada araşdırılan problem aspektində mühüm bir məqamı vurğulamağa ehtiyac vardır.

Yuxarıda vurğuladığımız kimi, İntibah dövrünün yaddaşla bağlı təsəvvürlərinə Orta əsrlərdə formalaşmış yeni yaddaş mədəniyyəti təsir etmişdir. Bu dövrün yaddaş mədəniyyəti

İntibah dövründə inkişaf etmiş klassik yaddaş mədəniyyəti ilə vəhdət təşkil edir. Bu aspektdə ən çox müraciət edilməli olan mütəfəkkirlərdən biri Raymond Lullidir. Onun haqqında nə Qərbdə, nə də Şərqdə geniş danışılır. Ancaq R.Lullinin həm fəlsəfi-elmi fikirlərin inkişafına, həm də Qərb sivilizasiyasının təkamülünə ciddi töhfələri olmuşdur. Bütövlükdə Lullizm və onun tarixi çox mürəkkəbdir. Hazırkı dövrə qədər onun haqqında olan məlumatlar tam aydınlaşdırılmayıb. Hətta Raymond Lullinin yazılarının bir hissəsi indiyə kimi çap olunmayıb. Bütün hallarda onun yaradıcılığı Avropa ənənəsində özünü göstərən elmi-fəlsəfi və mədəni tendensiyaları dərk etməyə yardımçı ola bilər.

Onu demək lazımdır ki, Raymond Lullinin yaddaş nəzəriyyəsini ciddi surətdə tədqiq edən tarixşünaslar sırasında Frensis Yeyts ayrıca yer tutur [bax: 1, s.226-256]. O, Lullizmin hansı əlamətlərinə görə yaddaş məharətinə aid olduğunu, onun yaddaş haqqında Qədim Yunanıstanda mövcud olmuş təsəvvürlərdən nə ilə fərqləndiyini və İntibah dövrü yaddaş təsəvvürlərinə təsirlərini göstərməyə çalışmışdır.

R.Lullinin yaddaş məharəti nəzəriyyəsi Orta əsrlərdə yaddaş məharəti haqqında ideyaların çiçəkləndiyi dövrdə meydana gəlmişdir. O, 1235-ci ildə Mayorada anadan olmuşdur. R.Lulli heç bir universitet təhsili almamışdı. Özünün dediyinə görə, 1272-ci ildə Mount Ronda Mayorada olan adacıqlardan birində ona vergi verilir. Bu zaman o, Allahın dəyərlərinə – xeyirxahlıq, böyüklük, əbədiyyət və s. əsaslanan nəzəri sistem yaratmaq qərarına gəlir. R.Lulli hesab edir ki, bu dəyərlərə əsaslanan yaddaş məharəti universal olacaq. Çünki Lullinin fikrinə görə, o, həqiqətə əsaslanır. R.Lulli tezliklə “Yaddaş məharəti”nin ilk variantını hazırlayır. Sonra isə həmin sistemin inkişafına böyük diqqət yetirir. Onun yaddaş məharəti sistemində 3 əsas ideya mövcuddur:

– xristianlığın universal həqiqət olmasıdır. Xristian dünyagörüşü bu səbəbdən dünya haqqında bütün təsəvvürlərin təməlində durmalıdır;

– missionerlik xristianların həyatlarının

əsas qayəsini təşkil etməlidir. Bu bağlıqda şərq dillərinin, xüsusilə ərəb dilinin öyrənilməsi başlıca məqsədlərdən birini təşkil etməlidir;

– Orta əsr saray rütbəsini özündə əks etdirən yeni monarx ordeni yaradılmalıdır.

Bu fikirləri əsaslandırmaq üçün o, “ars generalis”, “ars universalis”, “ars magna” adlı metodlar işləyir. Hər üç metod həqiqətin (Lullinin anladığı mənada həqiqətdən söhbət gedir – *müəl.*) yadda qalmasına xidmət edir. Burada onun orta əsr realizminə əsaslandığını demək gərəkdir. Onun təklif etdiyi mnemonik model obyektiv varlığın mahiyyətini, o cümlədən qarşılıqlı əlaqələri özündə əks etdirir. Lulli hesab edirdi ki, sadədən mürəkkəbə doğru gedişatı ehtiva edən və xüsusi qayda ilə bir-biri ilə birləşən elə məntiqi ardıcılıq var ki, onun vasitəsilə biz şeylər arasındakı faktiki əlaqəni görə bilirik.

Lullizm yaddaş məharəti klassik yaddaş kimi fəlsəfi ənənələrə əsaslanır. Burada platonizmin rolu daha çox hiss olunur. Lullinin yaddaş nəzəriyyəsinin əsas aspektlərindən biri yaddaş mexanizmidir. Bunun əsasını isə ilahi atributlar, trinitar struktur təşkil edir. Trinitarlıq müqəddəs üçlük deməkdir. Trinitarizmə görə dünyanın təməlində üç əsas durur. Dialektik məntiqdə bu belə səslənir: üç müxtəlif dinamik inkişaf bir-biri ilə sıx əlaqədədir. Lullinin fikrinə görə, üçlük öz ifadəsini aşağıdakılarda tapır:

İNTELLEKTUS – yaddaş məharətini öyrənmək və həqiqəti aydınlaşdırmaq;

VOLUNTAS – həqiqəti öyrənmək üçün lazım olan sənət istiqaməti;

MEMORIA – yaddaş məharətinin özüdür, həqiqəti yadda saxlamağa kömək edir.

Biz Lullinin yaddaş haqqında yaratdığı sistemdə orta əsr sxolastik təsəvvürünün nümunəsini görürük. O, abstrakt elmi xarakter daşıyır. Burada əsas aspektlərdən biri yaddaş hərəkətin gətirilməsidir. Onun yaratdığı modeldə (onların həndəsi obrazı həndəsi fiqurların konfigurasiyasıdır – *müəl.*) fikirlər bir yerdə dayanmır, hərəkət edir. Həmin fikirlər rəmzi olaraq hərflərdə ifadə edilib. Bu hərflər müxtəlif ideyaları özündə əks etdirir. Fiqurlar konsentrik dairələr şəklindədir və onlar hərəkət

etdikcə, yeni ideyalar meydana gəlir. Bu mexanizm çətin dərk edilən deyil, öz əhəmiyyətinə görə isə həmin dövr üçün inqilabidir. O faktiki olaraq ruhun hərəkətini göstərir. Eyni zamanda, Lulli obrazlardan, simvollardan məharətlə istifadə edə bilir. Məsələn, biliyin ensiklopedikliyi meşə obrazı formasında ifadə edir [bax: 3, s.151-154].

Lullinin həmin modelini böyük orta əsr ensiklopedik sxemi kimi qiymətləndirirlər. Şişirtməsiz demək olar ki, Lullizmdə Qərb klassik yaddaş nəzəriyyəsinin əsas prinsipləri ifadə edilib. Maraqlıdır ki, Lullinin əsas məqsədlərindən biri öz sistemi vasitəsi ilə yəhudi və müsəlmanları xristianlığın universal həqiqətlər daşdığına inandırmaqdan ibarət olub. Bu aspektdə Lullinin nəzəri sisteminin əsasını dini anlayışların təşkil etməsi başadüşüləndir. Bunlar konkret olaraq Allahın adlarını və dəyərlərini əks etdirən BONITAS, MAQNITUDO, ETERNITAS, POTESTAS, SAPIENTIA, VOLUNTAS, VITRUS, VERITAS, CLORIA (yaxşılıq, böyüklük, əbədiyyət, güc, hikmət, iradə, fəzilət, həqiqət, şöhrət) kimi anlayışlardır.

Lullinin yanaşmasında dərkətmə mərhələlidir və bir neçə səviyyəyə malikdir. Onların birindən digərinə keçid vardır. Məsələn, allahdan mələklərə, ulduzlara, insana, heyvana, bitkilərə və s. Lullinin sistemində hərflərin mənası səviyyədən asılı olaraq dəyişir. Son səviyyə kilsədir. Yəni xristian həqiqətləri mütləqdir və bütün dinlərə aid ola bilər.

Yuxarıdakı fikirlərdən aydın olur ki, ümumiyyətlə Orta əsr yaddaş mədəniyyəti Qədim Yunan yaddaş mədəniyyətindən az fərqlənir. Orta əsr yaddaş mədəniyyətinə gətirilən dəyişikliklər əsasən obrazın həndəsi təsəvvürləri ilə əlaqəli olmuşdur. Bu məqam bütövlükdə İntibah və Yeni dövr yaddaş mədəniyyətinin əsasını təşkil edir. Burada bütün səviyələrə aid olan ortaq məqam obrazların dövriliyidir. Yəni hər bir səviyyəyə daxil olan əşya və ya predmetlər uyğun seqmentdən kənara çıxmırlar. Lulli məhz bundan istifadə edərək yaddaşın möhkəmlənməsi üsullarını müəyyənləşdirmişdir. Müqayisə üçün deyək ki, Orta əsr yaddaş mədəniyyətində Ptolomeyin kosmos haqqındakı təsəvvürlərindən istifadə edir-

dilər. Bu sistemdə isə mütəhərriklik (o cümlədən, hərəkət) Lullinin təklif etdiyi üsuldən daha zəif yer tutur. Burada kainatın bütün sahələri öz əksini tapmışdır. İlk əvvəl əsas kimi heç kimin olmadığı, ancaq allahın olduğu sahə gəlir. Daha sonra isə hər şeyin başlanğıcı olan sahə – mələklər sahəsi gəlir. Yuxarıda qeyd etdiyimiz sahələrdən sonra isə elementlərin vəziyyəti sferasından cəhənnəm sahəsinə kimi olan sahə gəlir. Şöbələrin hər birində müxtəlif mnemonik təsvirlər vardır. Belə çıxır ki, Lullinin mnemonik sistemi yaddaş haqqında olan təsəvvürlərin tarixi təkamülü aspektində əhəmiyyətli rol oynayır. O, faktiki olaraq yaddaşın dərkini universal səviyyəyə qaldırır (baxmayaraq ki, burada dini təsəvvürlər əsas yer tuturdu) və müəyyən dinamizm verib. Təsədüfi deyil ki, R.Lullinin yaratdığı yaddaş sistemi İntibah və Yeni dövrdə geniş təsir dairəsinə malik idi. Ondan sonra Avropada yaddaşla bağlı formalaşan bütün sistemlərə onun çox ciddi təsiri olmuşdur. Onların sırasında Cordano Bruno xüsusi yer tutur. C.Bruno yaddaş mədəniyyətinin bilicilərindən biri idi. O mnemonikanın texnikasını əks etdirən “İdeyaların kölgəsi”, “Çiçə”, “Nəşr”, “Status”, “Obrazar” kimi əsərləri yazmışdır. “Kölgələr”, “Çiçə” və “Nəşr” əsərlərində yaddaş məharəti iki böyük formada “Yer qaydaları” və “Obraz qaydaları” vasitəsilə öyrənilir.

C.Brunonun “Kölgələr” əsərində qədim termin olan locus – obyekt kimi, obraz isə subyekt kimi götürülür. Hər iki yaddaş təlimi bir-birindən fərqlənir. Həm “Çiçə”, həm də “Nəşr” əsərləri antik nümunə əsasında işlənmişdir. Brunonun yaddaş sistemində Lullizmin sxemlərindən istifadə olunmuşdur. Konsentrik dairə 30 seqmentə bölünür və hərflərlə işarə olunur. Burada bütün latın hərfləri və yunan evritindən istifadə olunur. Hər bir seqment daha 5 saiddən ibarət bölməyə bölünür. Hər bir dairədə 150 xırda seqmentlər alınır. Beləliklə, C.Bruno yaddaşın xüsusi geometrik strukturunu tərtib edir. Burada 36 zodiak obrazı, 36 ev obrazı, 29 ay obrazı və cəmi 150 obraz yaranır. Onlar dairənin mərkəzində yerləşir. Mərkəzə yaxın olan 2-ci dairədə heyvanlar aləmi, bitki aləmi, mineral təbiəti və hətta 2-ci dairədə təbiəti əks etdirən 150 obraz yerləşir.

3-cü dairədə isə – sifətlər yönük halında yığılmışdır. 4-cü dairə insan mədəniyyəti tarixini əks etdirir.

Filip Dik C.Brunonun yaddaş haqqındakı təsəvvürlərini təhlil edərək belə bir qənaətə gəlir: “Cordano Brunonun əsərlərinin bir hissəsi onun okkult yaddaş nəzəriyyəsində əhəmiyyətli yer tutan təxəyyülün intensiv inkişafına həsr edilib. Burada o, İntibah dövrünün ənənələrini davam etdirir. Sonuncunun kökləri isə əlkimiyaya gedib çıxır [4, s.407].

Bütün bunlardan belə bir nəticə çıxarmaq olar ki, bu sistem təxəyyülün obrazlar sisteminə əsaslanır. Məsələn: 1. Biz özümüzün ən çox yadında qala biləcəyi obrazı götürürük. (Mən küçə ilə gedirəm); 2. Bura yadda saxlamaq istədiyimiz hərəkət və ya predmeti aid edirik (Yer, Günəş, çoxlu insan və s.); 3. Rahat təsəvvür etdiyimizə görə, rahat da yadda saxlayacağıq.

Ümumiyyətlə, C.Brunonun yaratdığı sistem minlərlə informasiyanı yadda saxlamağa imkan verir. Onun yanaşmasına görə, yadda saxlamaq informasiyanın mürəkkəbliyindən və insanın öz yaddaşının təlimindən asılıdır. Yəni yaddaş müəyyən sistemə əsaslanır. Bütövlükdə yadda saxlamaq prosesi 4 qrupa bölünür:

1. İnformasiya elementlərinin vizual görünüşlə kodlaşması.
2. Yadda saxlamaq prosesinin əsli.
3. İnformasiyanı yadda saxlamaq ardıcılığı.
4. İnformasiyanın beyində möhkəmlənməsi.

Görünür ki, C.Brunonun sistemində assosiasiya anlayışı ilə obrazların birləşməsi anlayışı bir-birindən fərqlənir. Yaddaş idrak əməliyyatı kimi obrazların birləşməsində əsas rol oynayır. Onun yaradıcılığını öyrənən filosoflar bu tədqiqatların kökünün germetizmə gedib çıxdığını qeyd edirdilər (Hermetizm – Orta əsr fəlsəfi-dini cərəyanıdır. O təbiətin ali qanunlarını, eyni zamanda səbəbiyyət və analogiyanı öyrənir). Məsələn, alman filoloqu və elm tarixçisi L.Olşki hələ 1922-ci ildə yazırdı ki, C.Bruno Avropada Kopernikin təlimlərinə dair mühazirələr oxuyurdu. Sonra tədqiqatçı vurğulayır: “...onun yanaşmasında kopernisizm

hermetizm ənənələrinin bir hissəsi kimi təqdim edilmişdir. Bruno Lulli, Fiçino və Piko kimi riyazi sintezi dini təlimə çevirmiş və Kainata bütövlükdə bu cür yanaşmışdır” [5, s.45]. Lerner S. və Edvard A. C. Brunoya həsr etdikləri tədqiqatlarında buna bənzər fikirlər yazıblar [bax: 6].

Onu da deyək ki, hermetizmin inkişafında sufilər də rol oynamışlar.

Beləliklə, Orta əsr və İntibah dövründə yaddaş haqqında fərqli konsepsiyalar olmuşdur. Lakin onlar arasında əlaqələr vardı. Həmin konsepsiyaların hamısı Qədim Yunan yaddaş nəzəriyyələri ilə sıx bağlı olmuşdur. Eyni zamanda, bu prosesə Lullizmin həlledici təsirinin olduğunu demək lazımdır. Bütövlükdə R.Lullinin yaratdığı yaddaş sistemi və onun nəzəri əsasları Yeni dövr Qərb fəlsəfi-

elmi fikrinə ciddi təsir etmişdir. Bu isə artıq başqa yazının mövzudur.

ƏDƏBİYYAT

1. Йейтс Ф. Искусство памяти. СПб: Университетская книга, 1997, 479 с.
2. Сперенская Н. Театр памяти Джулио Камилло/ IMAGINAIRE, 02.19.2012//<http://www.imaginaire.ru/node/140>.
3. The Legacy of Raman Lull in Sixteenth-Century Thought, Medieval and Renaissance Studies, Warburg Institute, V(1961), 279 pp.
4. Филип К. Дик. Космогония и космология: Эссе / Пер. Н. Маркаловой под ред. В. Запольских. М., 1987//<http://ezotera.ariom.ru/2006/05/28/cosmo.html>
5. Ольшки Л. История научной литературы на новых языках, т.3, М.-Л., 1933, 362 с.
6. Лоуренс С. Лернер, Эдвард А. Госселин. Галилей и призрак Джордано Бруно// В мире науки (русский перевод «Scientific American»), № 1, 1987, с. 80-81.

1 sayılı Tibb kolleci

CONCEPTS OF MEMORIES IN THE PERIODS OF THE MIDDLE AGES AND RENAISSANCE

Y.M.Rasulova

In the scientific article has analysed the characteristics of the concepts of memories in the periods of the Middle Ages and the Renaissance. Revealed the characteristic features of internal communication of concepts of memory formed in these epochs. On the sample of approaches to this issue by R.Lulliya, G.Bruno and G.Kamillo there are shown the main characteristic and distinctive features of art memories in those periods of history. According to these considerations, there has observed the theories of memory of formation of the New Age philosophic system.

Keywords: *memory, the art of memory, mnemonics, lullizm, the theater Camillo, hermetism, the culture of memory, trinitarianism, creative thinking*

КОНЦЕПЦИИ О ПАМЯТИ В ЭПОХАХ СРЕДНЕВЕКОВЬЯ И ВОЗРОЖДЕНИЯ

Е.М.Расулова

В статье анализируются особенности концепций о памяти в средневековье и эпохи Ренессанса. Раскрываются основные характерные черты внутренней связи концепций о памяти, формирующихся в этих эпохах. На примере подходов к этому вопросу Р.Луллия, Дж.Бруно и Дж.Камилло показываются главные характерные и отличительные черты представлений об искусстве памяти в этих периодах истории. В свете этих рассуждений прослеживается воздействие теорий о памяти к формированию философских систем Нового Времени.

Ключевые слова: *память, искусство памяти, мнемоника, луллизм, театр Камилло, герметизм, культура памяти, тринитаризм, образное мышление*